

ญี่ปุ่นขึ้นเมือง

โดย.....สุพจน์ ด้านตระกูล*

เวลาล่วงเลยมา 50 ปีพอดี วันที่ญี่ปุ่นบุกไทย จาก 8 ธันวาคม 2484 ถึงวันนี้ 8 ธันวาคม 2534 รัฐบาลในขณะนั้น ที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าดังนี้

“ ด้วยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ตั้งแต่เวลาประมาณ 02.00 น. กองทัพญี่ปุ่นได้เข้าสู่ประเทศไทย ในเขตจังหวัดสงขลา บัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี (บ้านดอน) และบางปู ส่วนทางบกได้มาจากจังหวัดพระตะบองและพิบูลสงคราม เกือบทุกแห่งทหารและตำรวจไทยได้ทำการต่อสู้อย่างเข้มแข็ง

“ หนึ่งในเวลาเดียวกัน ก็ได้มีข่าวจากต่างประเทศว่ากองทัพเรือญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีเกาะฮาวายและฟิลิปปินส์ของสหรัฐอเมริกา ได้ส่งพลขึ้นบกที่โกตาบารูในเขตมลายูของอังกฤษ และได้โจมตีสิงคโปร์โดยเครื่องบินอย่างหนักด้วย

“ ในเรื่องนี้เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้มาทำเนียบนายกรัฐมนตรีในวันที่ 7 ธันวาคม 2484 เวลา 23.30 น. ได้ชี้แจงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่า ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว แต่มีได้ถือว่าไทยเป็นศัตรู หากแต่มีความจำเป็นต้องขอทางผ่านอาณาเขตไทย

“ รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ปรึกษาพิจารณาโดยรอบคอบแล้วเห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งนี้ เป็นสิ่งซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ แม้ประเทศไทยได้พยายามโดยสุดกำลังก็ไม่สามารถจะหนีเหตุการณ์อันนี้ได้พ้น และเนื่องจากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น การที่จะต่อสู้กันไปก็จะเป็นการเสียเลือดเนื้อชาวไทยโดยไม่สำเร็จประโยชน์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาตามข้อเสนอของญี่ปุ่นและผ่อนผันให้ทางเดินแก่กองทัพญี่ปุ่น โดยได้รับคำมั่นจากรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะเคารพเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ตกลงให้ทางเดินแก่ญี่ปุ่น และการต่อสู้ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ได้หยุดลง

“ ขอให้ประชาชนชาวไทยจงระงับความตื่นตระหนกและพยายามประกอบกิจการงานต่อไปตามเดิม รัฐบาลจะทำความพยายามอย่างสูงสุดในอันที่จะให้เหตุการณ์ทั้งหลายผ่อนจากหนักเป็นเบาให้มากที่สุดที่จะทำได้ ขอให้ประชาชนชาวไทยจงรักษาความสงบและฟังคำสั่งคำตักเตือนของรัฐบาลทุกประการ ”¹

การต้อนรับกำลังทหารญี่ปุ่นที่กรุงทพฯ

แต่ในที่สุด ประเทศไทยภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่เพียงแต่ให้ทางเดินทัพแก่ญี่ปุ่นตาม แถลงการณ์ของรัฐบาลที่กล่าวข้างต้นนั้นไม่ หากยัง ได้ทำกติกาพันธมิตรไมตรีทางทหารกับญี่ปุ่นในเวลา ต่อมา ได้ยกเลิกข้อตกลงฉบับที่ 8 ธันวาคม 2484 โดย ทำกติกาสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่นขึ้นใหม่ ในวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ซึ่งมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับข้อกำหนดความเข้าใจกันคือมีพิธีสาร (Protocol)ลับที่ไม่เปิดเผย ดังปรากฏในคำให้การของนายทสึโอบากามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นผู้ลงนามในกติกาสัมพันธไมตรีนั้น ที่ได้ให้การต่อศาลระหว่างประเทศ (International Military Tribunal) อันเป็นศาลอาชญากรรมสงครามของสัมพันธมิตร ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2489 (ค.ศ. 1946) มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตัดสินใจร่วมโชคชะตากับญี่ปุ่น และต่อมาได้มีการเจรจาทำกติกาพันธมิตรไมตรีทางทหารกับญี่ปุ่นทันที กติกานี้ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 1941 (พ.ศ. 2484) โดยมีข้อความว่า ต่างฝ่ายต่างจะเคารพเอกราชและอธิปไตย

ซึ่งกันและกัน ภาคีแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ในด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขัดกันขึ้นกับประเทศที่สาม และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก กติกานี้มีพิธีสารลับซึ่งไม่เปิดเผยว่า ญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืนจากอังกฤษและไทยสัญญาจะช่วยเหลือญี่ปุ่นกรณีสงครามซึ่งมีอยู่แล้วระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศฝ่ายตะวันตก สัญญาฉบับนี้ยกเลิกฉบับเดิมที่เพียงอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทางผ่าน ฉบับลงวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ”²

จากผลของกติกาสัญญาฉบับวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ดังกล่าวนี ต่อมาอีกหนึ่งเดือนกับห้าวัน คือวันที่ 25 มกราคม 2485 เวลา 12.00 น. ไทยภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ (บริเตนใหญ่) และสหรัฐอเมริกา

จึงเป็นอันว่าบัดนั้นไทยได้ร่วมโชคชะตากับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเต็มที่แล้ว และสงครามก็ได้ดำเนินมาจนถึง 16 สิงหาคม 2488 จึงได้ยุติลงพร้อมกับความยังคงอยู่ซึ่งเอกราชของไทย

ประเด็นข้อเท็จจริงที่ยังมีการถกเถียงกันในขณะนี้อย่างน้อยก็ 3 ประเด็น คือ

1. การเคลื่อนกำลังทหารของญี่ปุ่นเข้ามายังประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 นั้นเป็นการบุก (รุกราน) ประเทศไทย หรือว่าเข้ามาตามข้อตกลง (เป็นการส่วนตัว) กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม และมีใครบ้างที่รู้เห็นเป็นใจ
2. เรื่องประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา
3. เรื่องไทยไม่เป็นฝ่ายแพ้สงคราม ทั้ง ๆ ที่ร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร

ขอเสนอข้อเท็จจริงใน 3 ประเด็นดังกล่าวข้างต้นแต่เพียงสังเขป เพื่อเป็นแนวทางให้ท่านผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

เอกอัครราชทูต ชิโอบาคามิ

พันเอก ทามูระ อิโรชิ
ทูตทหารญี่ปุ่น ประจำกรุงเทพฯ

ประเด็นแรก

วันที่ 7 ธันวาคม 2484 เวลา 23.00 น. คณะรัฐมนตรีได้เปิดประชุมฉุกเฉิน มี พล.ต.ท. อุดล อุดลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานในที่ประชุม พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่

“ นายกรัฐมนตรียังไม่กลับ แต่ได้โทรเลขให้กลับโดยด่วน และได้สั่งให้นายนาวาอากาศเอก ชูรณนภากาศ นำเครื่องบินไปรับแล้ว เรื่องที่จะต้องให้ที่ประชุมทราบก็คือผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่น มีเอกอัครราชทูต ทูตทหาร พร้อมทั้ง staff ได้มายืนยันที่กตอรัฐบาลขอเดินทางผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีอังกฤษ...”³

นายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ซึ่ง

ควบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่มีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการได้ตามที่เห็นสมควรและมีอำนาจลึทธิซาดบังคับบัญชาแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพอากาศได้แต่ผู้เดียว⁴ ไปอยู่เสียที่ไหน?

ตามบันทึกเตรียมคำให้การต่อผู้คดีถอนอาชญากรรมสงครามของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านได้บันทึกไว้ว่า

“ 6 ธ.ค. ไปตรวจการปฏิบัติของ พล. 2 (ปราจีนบุรี) ตามแผนยุทธการที่ 5 ที่ได้ส่งไปแล้ว

“ 7 ธ.ค. ไปคูศรีโสภณ และเลยไปพระตะบอง...

“ 8 ธ.ค. 84 เวลา 01.00 น. รับโทรเลขให้กลับกรุงเทพฯ เพราะมีเหตุการณ์ด่วน จึงเดินทางกลับ...”⁵

เวลา 06.50 น. นายกรัฐมนตรี (ได้เดินทางกลับจากพระตะบอง) เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส ได้รายงานเหตุการณ์และ

ปฏิบัติของ ค.ร.ม. ที่ผ่านมาให้ทราบ รวมทั้งรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ก็ได้รายงานความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และเป็นรัฐมนตรีคนสำคัญคนหนึ่งในคณะรัฐมนตรี แสดงความคิดเห็นดังนี้

“สำหรับผมนั้นขออภิปรายว่า เวลานี้เป็นเหตุการณ์สำคัญแล้ว ถือว่าเป็นโชคชะตาอันสำคัญของประเทศ เพราะฉะนั้นข้อที่จะตกลงอย่างไรนั้นผมไม่มีข้อขัดข้อง แต่ขออภิปรายให้ทั้งเหตุและผลเสียก่อน ก่อนที่เราจะวินิจฉัยลงไป ”

แต่ไม่ทันที่นายปรีดีฯ จะได้อภิปรายต่อไปถึงเหตุและผลตามทรรศนะของท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ชิงพูดตัดบทว่า

“ ประเดี๋ยว ผมอยากจะพูดเสียก่อน คือเวลานี้กำลังรบกันอยู่ เราจะให้รบต่อไป หรือจะให้หยุด เพราะที่เราพูดกันอยู่ทุกวินาทีนี้คนต้องตาย เราจะให้หยุดหรือจะให้รบต่อไป ส่วนเรื่องอื่นนั้นเอาไว้ทีหลัง ไม่อย่างนั้นทหารรบกันตาย นี้ก็ละลายไปกองพันหนึ่งแล้วที่ปัตตานี... ”⁶

แต่พลตรี ชาย อุบลเดชประจักษ์ อดีตนายทหารกองข่าวทหารบก ได้รับตัวเลขความเสียหายในการปกป้องปิตุภูมิของทหารหาญแห่งปัตตานี ว่าดังนี้

“ ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกเข้ายึดศาลากลางและสถานที่ต่าง ๆ ตั้งแต่เวลา 04.00 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ทั้งนี้เพราะหน่วยทหารตั้งห่างตัวเมืองออกไปตั้ง 16 ก.ม. ดังนั้น น.อ. หลวงสุนาวินวิวัฒน์ ข้าหลวงประจำจังหวัด จึงส่งตำรวจและลูกเสือเข้าต่อต้านญี่ปุ่นก่อนในระยะแรก อีกหนึ่งชั่วโมงต่อมาจึงได้ปะทะกับกองกำลังทหารไทยแห่งหน่วยทหารราบ ร. พัน 42 ภายใต้บังคับบัญชาของ พ.อ. ชุนอิงคยุทธบริหาร (ซึ่งตายในทีรบ) ร่วมด้วยเขาวชนทหารหน่วยที่ 55 ปัตตานี ซึ่งรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับกองพันทหารราบ...ผลปรากฏว่านายทหาร นายสิบ และพลทหารตาย 24 คน เขาวชนตาย 6 คน บาดเจ็บ

30 คน ”⁷

ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่อ้างถึงข้างต้นนั้นเอง พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส ได้อ่านโทรเลขของพระรามอินทรา ให้ที่ประชุมฟังว่า

“ ได้รับโทรศัพท์จากตำรวจสวายดอนแก้ว แจ้งว่าเวลา 07.00 น.เศษ มีทหารญี่ปุ่นมีรถรบประมาณ 100 คัน พร้อมด้วยปืนใหญ่บุกเข้ามาในสวายดอนแก้ว แล้วมาหยุดอยู่ที่เครื่องกีดขวาง ยังไม่มีการยิงกัน แปลว่ายังไม่ได้ล้ำเข้ามา ”

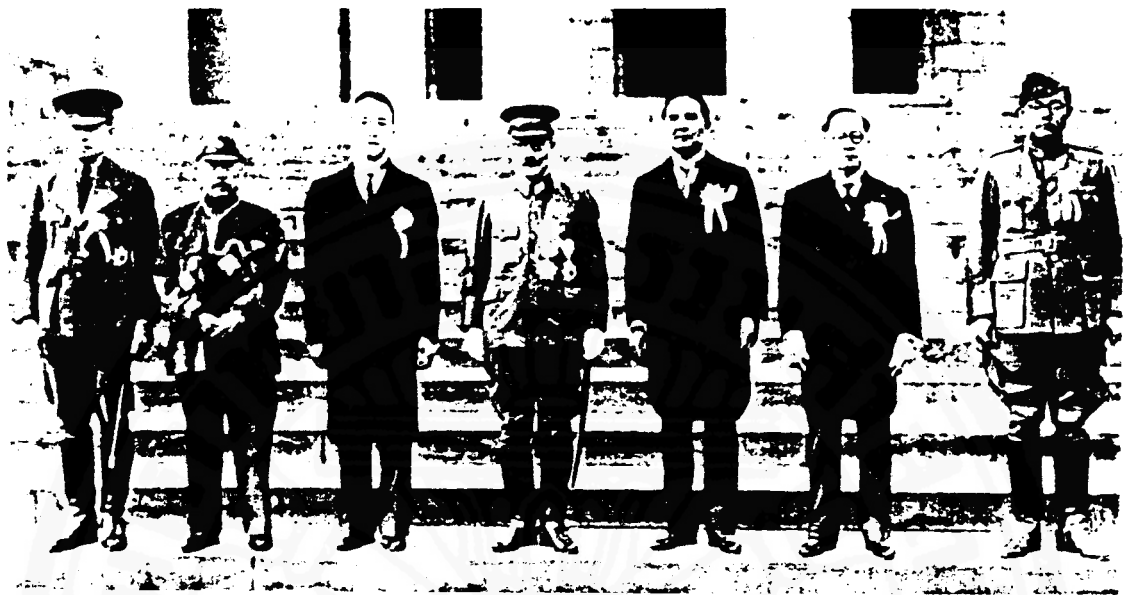
แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้บิดเบือนตัวเลขจำนวนรถจาก 100 คัน เป็น 5 - 600 คัน ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนั้นเอง ดังหนึ่งเสมือนจะให้คณะรัฐมนตรีตกใจยอมจำนนแก่ญี่ปุ่น ทหารตายไป 24 คนที่ปัตตานี ก็บอกว่าสลายไปแล้วหนึ่งกองพัน ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีได้บันทึกไว้ว่า

“ นายกรัฐมนตรี : เนื่เราจะต้องบอกให้ประชาชนทราบใหม่ ประเดี๋ยวเขาจะตกใจกัน รถรบเข้ามาตั้ง 5 - 600 คัน นี้เราเห็นจะต้องออกแถลงการณ์ ” รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีได้บันทึกต่อไปว่า

“ นายกรัฐมนตรี : (พูดกับนายวินิช ปานะนนท์) โทรศัพท์พูดกับสถานทูตชิ (สถานทูตญี่ปุ่น - ผู้เขียน) รถรบเข้ามาที่พระตะบองจะให้หยุดที่ไหน กำลังเคลื่อนที่เข้ามาเรื่อย ๆ ราว 600 คัน

“ นายวินิช ปานะนนท์ ออกไปโทรศัพท์ ”⁸
นายปรีดี พนมยงค์ ได้บันทึกข้อความตอนนีไว้ว่า

“ นายวินิช ปานะนนท์ ออกไปโทรศัพท์ แต่ไม่ปรากฏในบันทึกการประชุม ค.ร.ม. ว่าฝ่ายทูตญี่ปุ่นตอบว่าอย่างไร เพราะฝ่ายญี่ปุ่นย่อมรู้จักจำนวนของรถทหารที่เขาใช้ในการรุกเข้ามาในประเทศไทยด้านพระตะบองวันนั้นยิ่งกว่าที่นายวินิชฯ จะไปบอกเขา เพราะถ้าบอกจำนวนถูกต้องก็เป็นการแสดงว่านายวินิชฯ รู้จำนวนรถได้เท่ากับญี่ปุ่น แต่ถ้านายวินิชฯ บอกจำนวนผิดไปมาก ญี่ปุ่นก็จะวินิจฉัยความสามารถของนายวินิชฯ ในกิจการสงคราม ”⁹

อนึ่ง นายวนิช ปานะนนท์ ผู้นี้ เป็นผู้ใกล้ชิดกับ ญีปุ่นเป็นพิเศษ เคยรับราชการอยู่กรมเชื้อเพลิง พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส ได้ให้การต่อคณะกรรมการสอบสวนคดีอาชญากรรมสงคราม เกี่ยวกับนายวนิชช มีความบางตอนว่าดังนี้

“เรื่องนายวนิชช ขายชาติ ซึ่งทางการตั้ง กรรมการสอบสวนนั้น ใจความในบัตรสนทนัท้เป็น ทำนองว่า นายวนิชช ฉ้อโกงและเป็นสปลายให้ญีปุ่น เรื่องนี้ทางการตำรวจได้สืบสวนอย่างเต็มที่ แต่ไม่ได้พยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องร้องนายวนิชช ใน ขณะนั้น มาภายหลังเมื่อญีปุ่นบุกรุกเข้าเมืองไทยแล้ว จึงทราบแน่ชัดว่านายวนิชช เป็นสปลายให้ญีปุ่น ทั้งนี้ ได้สังเกตว่าการประชุมปรึกษาหารือหรือรายงานลับ ของรัฐบาลนั้น ญีปุ่นมักล่วงรู้เสมอ ได้ทราบระคะ ระคายว่านายวนิชช นำข่าวไปแจ้งให้ญีปุ่นทราบ แต่

จะจับกุมในเวลานั้นยังไม่ได้ เพราะญีปุ่นจะแทรกแซง เป็นการเมืองขึ้น”¹⁰

ต่อปัญหาฉ้อโกงในกรมเชื้อเพลิงนั้น ในฐานะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงได้เขียนคำสั่งให้นายวนิชช ออกจากราชการ พล.ท. มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในขณะนั้น ได้ทำคำสั่งเสนอเพื่อให้รัฐมนตรีลงชื่อในคำสั่งปลด แต่รัฐมนตรีว่าการคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม หาได้ลงชื่อไม่ นายวนิชช จึงคงอยู่ในกรมเชื้อเพลิงต่อมา พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส ให้การว่า “ทั้งนี้จะเป็นด้วยเหตุผลประการใด จอมพล ป.ฯ จึงกลับความเห็นที่ได้ส่งไปแล้ว ข้าฯ ไม่ทราบ”¹¹

ต่อมานายวนิชช ผู้นี้ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ร่วมอยู่ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง

วันที่ 17 ธันวาคม 2484 ถึง 1 กุมภาพันธ์ 2487 และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสำคัญถึง 2 กระทรวง คือรัฐมนตรีสั่งราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2487 ถูก พล.ต.อ. อุดุลย รอนายกรัฐมนตรีสั่งจับกุมในข้อหาทุจริต คบคุยมตัวไว้สอบสวนที่กองตำรวจสันติบาล แต่ขณะที่อยู่ในระหว่างสอบสวนนั้นเอง นายวิเศษ ได้ฆ่าตัวตายด้วยการแขวนคอ ซึ่งขณะนั้นญี่ปุ่นกำลังพ่ายแพ้ทุกแนวรบและอิทธิพลในเมืองไทยก็เริ่มเสื่อมลง¹²

นายวิเศษ เป็นน้องเขยของ พล.ร.อ. สินธุ์กมลนาวิน หรือหลวงสินธุ์สงครามชัย ซึ่งเป็นรัฐมนตรีร่วมอยู่ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่นกัน และยังดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพเรืออีกด้วย

ในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 พล.ร.อ. สินธุ์กมลนาวิน ได้เข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีฉุกเฉิน เมื่อเวลา 10.00 น. นายกรัฐมนตรีได้ถามว่า “ถูกจับหรือ”

พล.ร.อ. สินธุ์ ตอบว่า “ครับ ถูกจับที่บางปู ตี 5 มีเรือใหญ่เข้ามาจอดที่หน้าสะพานทีเดียว เข้าใจว่าจะเข้ามาในสันดอนแล้วหรือจะยังไม่เข้าก็ไม่ทราบ”

ต่อมาการถูกจับของ พล.ร.อ. สินธุ์ พล.ต.อ. อุดุลย ได้ตั้งข้อสงสัยว่าจะเป็นการสมยอมให้จับ เพื่อให้ความสะดวกในทางการทหารแก่ญี่ปุ่น พล.ต.อ. อุดุลย ได้พูดไว้ดังนี้

“ พล.ร.ท. สินธุ์ กมลนาวิน บุคคลผู้นี้เป็นที่ภรรยาของนายวิเศษ ปานะนนท์ นายวิเศษ เป็นผู้ที่ ผักไฟกับญี่ปุ่น เป็นตัวตั้งตัวตีในวันที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทยและในวันที่ให้ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ - อเมริกา ประการหนึ่ง และโดยเหตุที่กองทัพเรือได้ส่งนายทหารเรือไปฝึกหัดเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก และทั้งกองทัพเรือก็ได้ต่อเรือดำน้ำจากญี่ปุ่นหลายลำ เมื่อมีความสัมพันธ์กันมาก ๆ เช่นนี้ พล.ร.ท. สินธุ์ ก็มีความสนิทสนมกับชาวญี่ปุ่นเป็นลำดับมา ที่ พล.ร.ท. สินธุ์ สนิทสนมกับชาวญี่ปุ่นนี้

เป็นที่ทราบกันทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ... สหประชาชาติลงความเห็นว่า พล.ร.ท. สินธุ์ เป็นหัวหน้าในการสนับสนุนญี่ปุ่น เมื่อวันที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย วันนั้น พล.ร.ท. สินธุ์ ได้ไปอยู่ที่สัตหีบ ข้าย ได้ให้กองทัพอากาศจัดเครื่องบินไปรับและโทรเลขไปให้รีบกลับกรุงเทพฯ ด่วน แต่ พล.ร.ท. สินธุ์ กับพวกได้เดินทางมาโดยรถยนต์ แล้วถูกทหารญี่ปุ่นจับที่บางปูในคืนวันนั้น ปรากฏว่ากองทัพเรือได้ส่งเรือออกไปตระเวนในอ่าวไทย แต่เหตุใดฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้ส่งกำลังมาขึ้นที่บางปู โดยที่กองทัพเรือมิได้ทำการต่อต้าน นั้น ข้าย ไม่ทราบ ”¹³

ในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พุดถึงความสูญเสียของฝ่ายไทยมากกว่าความเป็นจริง หรือระบุตัวเลขสรรพของข้าศึกมากกว่าความเป็นจริงในที่ประชุม ค.ร.ม. ในวันนั้น ก็เป็นประเด็นที่ควรพิจารณาได้ เป็น 2 ทาง คือเพราะความตื่นตระหนกตกใจหรือเพราะมีเจตนาเร่งรัดให้ ค.ร.ม. รีบมีมติยินยอมให้ญี่ปุ่นตามคำขอ

และในที่สุดรัฐบาลไทยภายใต้นายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยและได้ออกแถลงการณ์ดังกล่าวข้างต้นให้ประชาชนทราบ

ก่อนเลิกการประชุม ค.ร.ม. เมื่อ 11.55 นาฬิกาของวันที่ 8 ธันวาคม 2484 นายกรัฐมนตรีได้ถามนาวาอากาศเอก เทียร เก่งระดมยิง หรือหลวงกาจสงคราม ซึ่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังว่า

“ว่าอย่างไรคุณเทียร เก่งระดมยิง คนพูดตรงเราทำผิดอะไรไปบ้าง ”

“ท. เก่งระดมยิง : เราก็ได้ทำถูกที่สุดแล้ว แล้วเราก็ได้ทำการต่อสู้กันจนถึงอย่างนี้แล้ว และผมยังวิตกอยู่เหมือนกันว่า ถ้าท่านนายกรัฐมนตรีรีบเร็วไปก็จะลำบากเหมือนกัน ดีแต่มาช้าไปหน่อย ”¹⁴

ในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมาประชุม ค.ร.ม. เข้าไปดังกล่าวนี้ จะเป็นโดยเจตนา

หรือไม่ เป็นประเด็นที่สำคัญยิ่ง พล.ต.อ. อุดลข ร่อง-
นายกรัฐมนตรีได้สั่งการในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีใน
วันนั้นให้นำวาทาอากาศเอก ขุนรณนภาากาศ นำเครื่อง-
บินไปรับ เป็นการด่วน และถ้าหากว่าจอมพล ป. พิบูล-
สงคราม รีบกลับมาทันทีก็จะมาถึงที่ประชุมคณะ
รัฐมนตรีก่อนที่จะมีการปะทะกันขึ้นระหว่างกองกำลัง
ของฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น ดังคำให้การของ พล.ต.อ.
อุดล อุดลเดชจรัส ว่า

“ ข้าฯ ได้ให้พระองค์เจ้าวรรณ นายปรีดี
พนมยงค์ และจะเป็นนายดิเรกข ด้วยหรือไม่จำไม่ได้แน่
รวม 3 - 4 คน ให้ไปแจ้งกับญี่ปุ่นว่า ได้จัดเครื่องบิน
ไปรับนายกแล้ว เมื่อคำนวณตามระยะทางและระยะ
เวลาแล้ว เชื่อว่า นายกจะมาถึงได้ในเวลาประมาณ
2 - 3 น. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นกลับไปก่อน แล้วจึงค่อยมา
ใหม่ เมื่อไปแจ้งแก่ฝ่ายญี่ปุ่นแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นก็กลับ
ไป ” 15

แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมเดินทางกลับ
โดยเครื่องบินที่รองนายกรัฐมนตรีส่งไปรับ ท่านเดิน
ทางกลับโดยรถยนต์ ก็เช่นเดียวกับ พล.ร.ท. สินธุ์
หรือหลวงสินธุ์ ที่ไม่ยอมมาเครื่องบินที่รองนาย-
กรัฐมนตรีส่งไปรับเช่นกัน แต่กลับเดินทางโดยรถยนต์
มาให้ญี่ปุ่นจับที่บางปูดังกล่าวแล้วข้างต้น และมาถึง
ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่วังสวนกุหลาบเมื่อเวลา 06.50 น.
หลังจากที่เลือดไทยไหลรินทาแผ่นดินไว้ชื่อไปแล้ว

จากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่อยู่ใน
พระนครหรือเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีล่าช้า (เพราะ
ไม่มาเครื่องบิน) จึงทำให้เกิดการสู้รบกันขึ้นระหว่าง
ไทยกับญี่ปุ่นผู้รุกราน เพราะผู้มีอำนาจในการสั่ง
ทหารให้หยุดรบได้ก็มีแต่นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุดเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่เมื่อจอมพล ป.
พิบูลสงคราม มาเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อเวลา
06.50 น. (ภายหลังจากการสู้รบเกิดขึ้นแล้ว) ได้
พิจารณาสถานการณ์ร่วมกับรัฐมนตรีอื่น ๆ แล้ว จึงมี
มติให้หยุดยิงหรือหยุดต่อต้านญี่ปุ่นแล้วทำข้อตกลงให้
ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย

จากผลของสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่า
ประเทศได้ต่อสู้กับผู้รุกรานอย่างเต็มที่แล้ว แต่เมื่อเห็น
ว่าจีนสู้ต่อไปก็จะมีแต่ความสูญเสียมากยิ่งขึ้น จึงจำต้อง
ยุติผ่อนปรนตามคำเรียกร้องของผู้รุกราน ซึ่งในกรณี
นี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ต้องรับผิดชอบแต่ผู้เดียว
แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคณะรัฐมนตรี

ในทางกลับกัน ถ้าหากว่าในวันที่ 8 ธันวาคม
2484 จอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในพระนคร หรือ
แม้ไปพระตะบองหากว่าเดินทางกลับโดยเครื่องบินที่
คณะรัฐมนตรีส่งไปรับแล้ว ก็ยังพอทันเวลาที่จะสั่ง
การปล่อยให้ญี่ปุ่นขึ้นเมืองโดยไม่มีการปะทะ

แต่ถ้าเป็นเช่นนั้น ประวัติศาสตร์ก็จะประนาม
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปในทางเสียหาย เช่นเดียวกับ
ที่นายวินิช ปานะนนท์ ถูกกล่าวหาว่าขายชาติ

แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากว่าจอมพล ป.
พิบูลสงคราม อยู่ในพระนคร และปล่อยให้มีการสู้รบ
กันระหว่างทหารไทยกับญี่ปุ่นอย่างที่เกิดขึ้นแล้ว ก็
จะทำให้ญี่ปุ่นไม่เชื่อถือและไม่ไว้วางใจจอมพล ป. พิบูล-
สงคราม เพราะว่าก่อนที่ญี่ปุ่นจะยกพลขึ้นประเทศไทย
นั้น กระแสข่าวแจ้งว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
มีข้อตกลงลับกับโตโจ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในขณะนั้น
ในการที่จะให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในการสร้างวงค์-
ไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา

ดังนั้นในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่อยู่
ในพระนครในวันที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย มีผลดีแก่ตัว
จอมพล ป.ฯ ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ไม่ตำหนิจอมพล ป.ฯ ว่า
ไม่ต่อสู้กับญี่ปุ่น (เพราะได้มีการต่อสู้กับญี่ปุ่นทุกแห่ง
ที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกทางภาคใต้)

2. ญี่ปุ่นไม่ตำหนิจอมพล ป.ฯ ว่าไม่ปฏิบัติตาม
ข้อตกลงลับกับโตโจที่จะให้ความร่วมมือสร้างวงค์-
ไพบูลย์ (เพราะจอมพล ป.ฯ ไม่ได้สั่งการให้มีการ
ต่อต้านญี่ปุ่นในวันนั้น ตรงกันข้าม จอมพล ป.ฯ โดย
มติ ค.ร.ม. ได้สั่งให้หยุดยิง)

ในกรณีกระแสนี้ที่ว่าจอมพล ป.ฯ ร่วมมือกับ

โตโจ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ นั้น ได้เปิดเผยในเวลาต่อมาในคำฟ้องของอัยการโจทก์ เมื่อคราวที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับพวกตกเป็นจำเลยในคดีอาชญากรรมสงคราม คำฟ้องบางข้อระบุไว้ดังนี้

“(1) เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2484 และเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2484 (ก่อนที่ญี่ปุ่นบุกไทย 10-5 วัน-ผู้เขียน) เวลากลางวัน จำเลยได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ชักจูงอุบายด้วยประการต่าง ๆ ให้รัฐมนตรี เห็นดีเห็นชอบกับความคิดเห็นของจำเลยในการที่จะให้ประเทศไทยเข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดยจำเลยได้อ้างเหตุจูงใจเป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นรบอังกฤษจะเสียหายน้อยกว่า และถ้ารบชนะจะได้ดินแดนเก่าที่เสียไปกลับคืนมาด้วย ”¹⁶

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม เอาใจฝักใฝ่กับญี่ปุ่นมากก่อนแล้ว แต่จะถึงขั้นตกลงกับโตโจในกรณีวันที่ 8 ธันวาคม 2484 หรือไม่นั้น เราจะต้องค้นคว้ากันต่อไป ซึ่งเวลานี้นักประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นก็กำลังศึกษาค้นคว้าในประเด็นนี้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นในเอกสารเตรียมสูติคดีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ท่านได้อ้างว่าต้องยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านนั้นเพราะ “ ในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 นั้นเอง ยังมีสาส์นของเซอร์ซิลล์บอกว่าให้ป้องกันตนเอง ”¹⁷ จึงเป็นการอ้างที่เพียงให้พินิจแต่เท่านั้นเอง

เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่าจดหมายของสถานทูตอังกฤษแจ้งสาส์นของ มร. เซอร์ซิลล์นั้น ถึงมือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายหลังที่คณะ ร.ม.ต. ได้สั่งให้ทหารหยุดรบญี่ปุ่นแล้วและได้พิจารณาตกลงให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยแล้ว...ฉะนั้นสาส์นของ มร. เซอร์ซิลล์ จึงไม่มีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของที่ประชุม ค.ร.ม. ¹⁸

ยิ่งกว่านั้น เมื่อได้พิจารณาถึงสาส์นของเซอร์ซิลล์โดยละเอียดแล้ว ก็ให้เห็นในความรับผิดชอบของเซอร์ซิลล์เป็นอย่างสูงต่อความปลอดภัยของประเทศไทย เพราะในสาส์นฉบับนั้นท่านไม่ได้บอกแต่เพียงว่า

ให้ป้องกันตนเอง (DEFEND YOURSELF) ดังข้อแก้ตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้มีการโฆษณาชวนเชื่อกันในเวลาต่อมาก็หาไม่

แน่นอน, เซอร์ซิลล์ เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศจักรวรรดินิยม ซึ่งยืนอยู่บนจุดยืนของผลประโยชน์แห่งชาติของเขา อันเป็นจุดยืนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ของชาติของเรา แต่ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เราจะต้องยอมรับในความเป็นจริงไม่ว่าจะชอบใจหรือไม่ชอบใจ ก็เช่นเดียวกับสาส์นของเซอร์ซิลล์ดังกล่าวข้างต้น ที่จับเอาประโยคเดียวว่า **ให้ป้องกันตนเอง** แล้วมาสร้างความเข้าใจข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ให้ผิดไปจากความเป็นจริง

เพราะว่าข้อความในสาส์นที่ตามหลังข้อความว่า **ให้ป้องกันตนเอง** มีต่อไปว่า “ การรักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยโดยสมบูรณ์ของประเทศไทยนั้นเป็นประโยชน์ของบริติช และเราจะต้องถือว่าการโจมตีต่อท่านเหมือนการโจมตีต่อเรา ” (The preservation of the full independence and sovereignty of Thailand is a British interest and we shall regard an attack on you as an attack upon ourselves.)¹⁸

นี่ก็เท่ากับว่าเซอร์ซิลล์ให้คำมั่นสัญญาว่าจะช่วยเหลือไทยอย่างเต็มที่เพราะ การโจมตีต่อท่านเหมือนการโจมตีต่อเรา

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้ง ๆ ที่ข้อตกลงกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ที่ลงนามโดย นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย กับนายท. ทสุมปอกามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยนั้น มีเพียงว่า “ ประเทศไทยจะอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนของประเทศไทยไปได้ และจะให้ความสะดวกทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อการผ่านดังกล่าว...”¹⁹

แต่ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2484 เรื่องให้ชักธงชาติไทยและญี่ปุ่นที่ลงนามในท้ายประกาศโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี มีความว่า

“เนื่องจากรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ลงนามในความตกลงกับรัฐบาลญี่ปุ่น ร่วมเป็นพันธมิตรกันทั้งการรุกและการป้องกันประเทศ

“ฉะนั้นจึงขอให้สถานที่ราชการและประชาชน ชักธงชาติไทยคู่กับธงชาติญี่ปุ่น ในวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. นี้ มีกำหนด 1 วัน”²⁰

จะเห็นได้ว่าในข้อตกลงวันที่ 8 ธันวาคม 2484 มีเพียง อนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนไทย เท่านั้น

แต่ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2484 กลับระบุว่า ร่วมเป็นพันธมิตรกันทั้งการรุกและการป้องกันประเทศ

ทั้ง ๆ ที่ความตกลงร่วมเป็นพันธมิตรกันทั้งการรุกและการป้องกันประเทศเพิ่งจะลงนามกันเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ภายหลังที่ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับดังกล่าว ได้ประกาศล่วงหน้าไปแล้วถึง 9 วัน

คำประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ จึงเผยให้เห็นความในใจลึก ๆ ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกครั้งหนึ่ง ในความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นที่มีอยู่อย่างลึกซึ้ง

ประเด็นที่สอง

เรื่องการประกาศสงครามกับอังกฤษ (บริเตนใหญ่) และสหรัฐอเมริกา ก่อนที่จะสู่ประเด็นนี้ ขอย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์ภายหลังที่ญี่ปุ่นขึ้นเมือง (ตามภาษาชาวบ้าน) แล้ว 2 - 3 วัน นายทวิ บุญยกฤต เลขาธิการคณะรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้บันทึกเหตุการณ์ไว้มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ระหว่างวันที่ 10 - 12 ธันวาคม คือภายหลังได้เซ็นสัญญายอมให้ทหารญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ไม่กี่วัน รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้เริ่มเจรจาขอเงินจากไทยเป็นงวดแรก เพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของญี่ปุ่น นายปรีดิฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เสนอ

ความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า การที่จะให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของเขา นั้น เข้าใจว่าคงจะไม่กู้เพียงแต่จำนวนนี้ แต่จะต้องขอกู้มากยิ่งขึ้น ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดตามความจำเป็นในกิจการทหารของเขา หากเราให้ก็ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จะมีผลเสียหายทางเศรษฐกิจ คือจะทำให้เกิดเงินเฟ้อ จึงเห็นควรให้ทหารญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรของเขาขึ้นใช้เองในกองทัพของเขา เรียกว่า Invasion notes จะดีกว่า ทั้งนี้เพื่อว่าเมื่อสงครามเสร็จสิ้นลงแล้วเราจะได้ประกาศยกเลิกธนบัตรเหล่านี้ เมื่อเสร็จสงครามแล้วการเงินและการเศรษฐกิจของประเทศ ก็จะได้ไม่ถูกกระทบกระเทือนและจะได้ไม่เกิดเงินเฟ้อขึ้น นายกรัฐมนตรีได้กล่าวแย้งว่า การที่จะปฏิบัติตามความเห็นและตามข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น แม้จะเป็นการป้องกันมิให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นได้ก็ตาม แต่ก็เท่ากับเป็นการแสดงว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้ว จึงไม่เห็นด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงแสดงค้านว่า ก็ การที่เรายอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง และทำอะไรได้ต่าง ๆ นะไม่ได้แปลว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยแล้วดอกหรือ ในเรื่องนี้ได้มีการถกเถียงกันอย่างรุนแรงระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่ในที่สุด นายกรัฐมนตรีก็ได้ยืนยันในความเห็นที่จะให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเงินบาท โดยพิมพ์ธนบัตรออกใช้เพิ่มขึ้นให้มากขึ้นตามความจำเป็น และต่อมาก็ไม่กี่วัน (วันที่ 16 ธันวาคม 2484 - ผู้เขียน) ก็ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้พ้นจากตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ”²¹

บันทึกของนายทวิ บุญยกฤต ดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2484 รายงานการประชุมได้บันทึกไว้ดังนี้

“ นายกรัฐมนตรี : ใครจะชี้แจงเป็นเรื่องลับอย่างไรก็ตามญี่ปุ่นไม่ได้บังคับ แต่ในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีนั้น ตามนโยบายเดิมเราตั้งตัวเป็นกลาง รัฐมนตรีก็ดี เจ้าหน้าที่ก็ดี ต้องทำให้สมนโยบาย แต่เดิมนโยบายของเราได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เราจำเป็นต้องปรับปรุงให้เข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นเขาได้...ผู้ที่เข้ากับเขาไม่ได้คือคุณวิลาศ (นายวิลาศ โอสถานนท์ - ผู้เขียน) มีพี่เมียเป็นอธิบดีกรมโฆษณาการจุงกิ่ง เมียเป็นลูกเขี้ยวซวดเส็ง ได้เรียกมาชี้แจง ก็บอกว่าไม่มีอะไร ยินดีจะพ้นตำแหน่งไปเพื่อชาติและได้ยื่นใบลาแล้ว ส่วนคุณหลวงประดิษฐมนูธรรมเขาก็เคารพในส่วนตัวและความรู้ แต่พูดกันไม่มีใครลงตัวต้องพูดกันยืดยาว ต่างมีทิพย์โอรี เขาไม่ได้บอกให้ออกแต่ผมเห็นควรปรับปรุง... ” ²²

แต่ในจดหมายของจอมพล ป.ฯ ที่มีถึงนายปรีดิศเพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องอาชญากรรมสงครามนั้น ท่านเขียนไว้ว่า

“ ตอนญี่ปุ่นเข้ามา มันจะเล่นงานอาจารย์ ถามหลวงอดุลดู ผมไม่เคยได้ติดต่อกับหรือขออำนาจญี่ปุ่นมาเล่นงานอาจารย์เลย ผมจึงเสนอให้อาจารย์เป็นผู้สำเร็จ... ” ²³

พล.ต.อ. อดุลฯ ได้ให้ถ้อยคำต่ออัยการศาลอาชญากรรมสงคราม เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า ดังนี้

“ ข้าฯ ได้ไปที่วังสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นที่พักของนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ได้พบนายกรัฐมนตรีกับนายวินิช ปานะนนท์ นายวินิชฯ ได้พูดว่า ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความรังเกียจหลวงประดิษฐมนูธรรมและนายวิลาศ โอสถานนท์ เพราะสองคนนี้แอนเอียงไปทางอังกฤษ คณะรัฐมนตรีมีความคิดเห็นร่วมกับญี่ปุ่นด้วยประการใด ๆ ก็ทำไปไม่สะดวก เพราะสองคนนี้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับญี่ปุ่น เขาจะให้สองคนนี้ออกจากคณะรัฐมนตรี เฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น ฝ่ายญี่ปุ่นเสนอว่าควรแต่งตั้งให้เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ที่ญี่ปุ่นมีความประสงค์จะให้หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคณะผู้สำเร็จราชการฯ นั้น ข้าฯ คิดว่าหลวง-

ประดิษฐ์ฯ ยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพล ข้าราชการและประชาชนนับถืออยู่มาก ถ้าให้เป็นผู้สำเร็จราชการฯ แล้วจะได้พ้นจากหน้าที่การเมือง และญี่ปุ่นคงคิดว่าจะไม่ทำให้ประชาชนเห็นว่าญี่ปุ่นรังแกหลวงประดิษฐ์ฯ ” ²⁴

ต่อมาในวันที่ 16 ธันวาคม 2484 หลังจากญี่ปุ่นขึ้นเมืองได้ 8 วัน นายปรีดิศ ก็ได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง สมาชิกแทนราษฎร ก็ได้มีมติให้นายปรีดิศ เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ต่อมาในวันที่ 21 ธันวาคม 2484 ยังได้มีการทำสัญญากับญี่ปุ่นฉบับใหม่ดังกล่าวแล้ว และต่อมาในวันที่ 25 มกราคม 2485 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ (บริเตนใหญ่) และสหรัฐอเมริกา

ในการประกาศสงครามครั้งนั้น คณะผู้สำเร็จราชการฯ ซึ่งมีอยู่ 3 ท่าน ได้ลงพระนามและลงนามเพียง 2 ท่าน คือพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภิตยทิพอาภา กับพลเอกเจ้าพระยาพิชัยเนทรโยธิน ส่วนนายปรีดิศ พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการฯ อีกท่านหนึ่งหาได้ลงนามร่วมด้วยไม่ นายทวี บุญยเกตุ ได้บันทึกเหตุการณ์ครั้งนั้นไว้ดังนี้

“ ในวันประกาศสงครามนั้น ตรงกับวันที่ 25 มกราคม 2485 และเป็นวันที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นพิเศษด้วย เมื่อได้ตกลงในเรื่องการประกาศสงครามแล้ว ก็ได้กำหนดให้อ่านประกาศในเวลา 12.00 น. ตรง พอเวลาประมาณ 11.00 น.เศษ ได้มีเจ้าหน้าที่มารายงานนายกรัฐมนตรีว่า คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีอยู่ในกรุงเทพฯ เพียง 2 คนเท่านั้น คือพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภิตยทิพอาภา กับพลเอกเจ้าพระยาพิชัยเนทรโยธิน ส่วนผู้สำเร็จราชการอีกหนึ่งคนคือท่านปรีดิศ พนมยงค์ ไม่ได้อยู่ในพระนคร ทราบว่าไปต่างจังหวัด คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงลงพระนามและลงนามเพียง 2 คนเท่านั้น จะรอให้ลงนามครบคณะทั้ง 3 คนเกรงว่าจะประกาศไม่ทันเวลาที่เที่ยงวันของวันนี้ไม่ได้ แต่ประธานของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ได้มีคำสั่งว่า

ให้ประกาศชื่อของนายปริดิซ ลงไปก็แล้วกัน แม้จะไม่ได้ลงนามก็ตาม ท่านจะทรงรับผิดชอบเอง จึงเป็นอันว่าการประกาศสงครามในวันที่ 25 มกราคม 2485 นั้น ความจริงคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ลงนามในประกาศเพียง 2 คนเท่านั้น แต่ได้อ่านประกาศเป็น 3 คน ให้ครบคณะอันไม่ตรงต่อข้อเท็จจริง”²⁵

เรื่องการประกาศสงครามกับอังกฤษ - อเมริกา ครั้งนั้น ได้มีการโฆษณาชวนเชื่อเขียนเป็นหนังสือออกเผยแพร่ว่า รวมทั้งเขียนไปลงในหน้าหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษว่า รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งหนังสือประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาไปยัง อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน (ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช) เพื่อให้ยื่นต่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกา แต่ท่านอัครราชทูตไม่นำไปยื่น กลับ “ปกปิดประกาศสงครามไว้ใ้ในกระเป๋” และแม้ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลชาติชาย เมื่อเดือนมกราคม 2534 ผู้แทนราษฎรท่านหนึ่งที่สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้ยกเอาประเด็น “ปกปิดประกาศสงครามไว้ใ้ในกระเป๋” ขึ้นมาพูดเป็นการเชิดชูท่านทูตประจำกรุงวอชิงตันขณะนั้น ว่าเป็นการกระทำที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ

แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES ค.ศ. 1942 เล่ม 1 หน้า 915 อันเป็นหนังสือทางการของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ระบุว่า กระทรวงการต่างประเทศ (ไทย) แจ้งต่อสถานกงสุล (สวิสเซอร์แลนด์) โดยหนังสือลงวันที่ 25 มกราคม ว่ามีพระบรมราชโองการให้ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่เวลาเที่ยงของวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485²⁶

ในการที่กระทรวงการต่างประเทศไทยแจ้งต่อสถานกงสุลสวิสเซอร์แลนด์ ว่าประเทศไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกานั้น ก็เพราะว่าในเวลานั้น กงสุลสวิสประจำกรุงเทพฯ เป็นตัวแทนดูแลประ-

โยชน์ของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย และรวมทั้งเป็นตัวแทนดูแลผลประโยชน์ของอังกฤษในประเทศไทยด้วย

ดังนั้นนอกจากรัฐบาลสวิสจะแจ้งการประกาศสงครามของไทยต่อกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้แจ้งต่อกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษด้วย

และโดยประการสำคัญ ขณะนั้นอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ได้ประกาศไม่ยอมรับนับถือรัฐบาลพิบูลสงครามที่กรุงเทพฯ เป็นเวลาหลายวัน ก่อนหน้าที่ไทยจะประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาแล้ว จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่รัฐบาลจะต้องส่งไปประกาศสงครามไปให้อัครราชทูตที่ไม่ยอมรับนับถือรัฐบาลนั้นอีก และยิ่งกว่านั้นการสื่อสารทางไปรษณีย์ อากาศและทางเรือระหว่างประเทศไทยกับยุโรปและสหรัฐอเมริกาก็ได้หยุดชะงักไปแล้ว²⁷

ประเด็นที่สาม

เรื่องไทยไม่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม ทั้ง ๆ ที่ร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรนั้น ในประเด็นนี้มีเรื่องยืดยาวมา เพราะเกี่ยวกับการต่อสู้ชาติของขบวนการเสรีไทย (ดูข้อเท็จจริงเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทยและการต่อสู้ญี่ปุ่น โดย สุพจน์ ด่านตระกูล) ขอเสนอคำให้สัมภาษณ์และเอกสารของทางการฝ่ายสัมพันธมิตรที่ยอมรับนับถือว่าขบวนการเสรีไทยมีคุณูปการต่อชัยชนะของสัมพันธมิตร ดังนี้

1. จดหมายของนายคอร์เดลล์ ฮัลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1943 (พ.ศ. 2486) มีถึงพันเอก กูดเฟลโลว์ ผู้อำนวยการสำนักงานบริการยุทธศาสตร์ มีความบางตอนว่าดังนี้

“ สหรัฐอเมริกาถือว่า ประเทศไทยเป็นรัฐเอกราช ที่บัดนี้ตกอยู่ภายใต้การยึดครองด้วยกำลัง

ทหารของญี่ปุ่น รัฐบาลนี้ (สหรัฐอเมริกา) ไม่รับรองรัฐบาลไทยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้ (รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์) แต่รัฐบาลนี้ (สหรัฐอเมริกา) ยับยั้งการประกาศสงครามต่อประเทศไทยไว้ และคงรับรองอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน เป็น “ อัครราชทูตของประเทศไทยต่อไป อัครราชทูตผู้นี้ (ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช) ได้ประณามความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับญี่ปุ่น และ (สหรัฐฯ) ได้นับถือด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการเสรีไทย ซึ่งอัครราชทูตคนนั้น (ม.ร.ว. เสนีย์ฯ) เป็นบุคคลสำคัญ

“ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาออกไปข้างหน้าถึงการที่จะสถาปนาเอกราชของประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าในรัฐบาลไทยปัจจุบันก็ยังมีข้าราชการส่วนหนึ่งที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยยอมจำนนต่อการกดดันของญี่ปุ่น เป็นที่ทราบกันดีว่าในบรรดาข้าราชการดังกล่าวนี้มีหลวงประดิษฐมนูธรรม (หรือที่รู้จักกันในนามนายปรีดี พนมยงค์) ผู้สำเร็จในขณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์รวมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง และยังสามารถต่อไปอีกว่าผู้นี้ได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญร่วมมือในขบวนการลับที่มีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูขึ้นซึ่งรัฐบาลไทยที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้าการรุกรานของญี่ปุ่น

“ ด้วยความกระจ่างแจ้งเช่นนี้ รัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาจึงถือว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอยู่ก่อนหน้าที่นายกรัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพลพิบูลย์) จะไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนญี่ปุ่นบุก และยอมรับว่า (หลวงประดิษฐ์ฯ) เป็นผู้นำคนสำคัญในขบวนการเพื่อเอกราชของชาติไทย..... ”²⁸

2. บันทึกร่วมกันจัดทำโดยกรมกิจการแปซิฟิกตะวันออกเฉียงใต้ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ มร. เซอร์ซิลล์ และจอมพลสตาลินที่แหลมไครเมีย ลงวันที่ 13 มกราคม 1945 (2488) มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ ภายในประเทศไทยระบอบปกครอง (รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม) ซึ่งเดิมยอมจำนนญี่ปุ่นและต่อมารวมมือ (กับญี่ปุ่น) อันเป็นที่รู้จักกันระดมกันทั่วไปนั้น ได้ถูกเปลี่ยนโดยระบอบปกครอง (รัฐบาลควงฯ) ซึ่งส่วนใหญ่คุมโดยหลวงประดิษฐ์ฯ ผู้สำเร็จราชการปัจจุบันที่ได้รับการนับถือที่สุดของบรรดาผู้นำไทย และเป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น อเมริกาไม่ได้ติดต่อกับประดิษฐ์ฯ ซึ่งเป็นผู้ช่วยสัมพันธมิตรอย่างจริงจังในงานข่าว และเป็นผู้ที่แสดงความปรารถนาให้ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้ญี่ปุ่น และให้กองทัพไทยทำการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสัมพันธมิตร ”²⁹

3. สารสันของรัฐ (นายปรีดีฯ) หัวหน้าขบวนการเสรีไทยมีถึงรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แจ้งว่าขบวนการเสรีไทยจะรบกับญี่ปุ่น ลงวันที่ 21 พฤษภาคม 1945 มีความตอนหนึ่งดังนี้

“ ขบวนการต่อต้านของไทย ในการดำเนินกิจการทั้งหลายนั้น ได้ปฏิบัติตามเสมอมาซึ่งคำแนะนำของผู้แทนอเมริกัน ที่มีให้ปฏิบัติการใด ๆ ในการต่อสู้ศัตรูล่าหน้าก่อนถึงเวลาอันสมควร แต่ในขณะนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ากำลังใจรบของญี่ปุ่นจะลดน้อยลงไป ถ้าขบวนการต่อต้านไม่คงอยู่ภายในฉากบังอีกต่อไป ญี่ปุ่นจะถูกบีบให้ยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไขต่อสัมพันธมิตรเร็วขึ้น...รัฐบาลใหม่ก็จะตั้งขึ้นและปฏิบัติการต่อสู้ญี่ปุ่น...”

ต่อสารสันของหัวหน้าขบวนการเสรีไทยฉบับนี้ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดย มร. กูร์วี รักษาการแทน ร.ม.ต. ต่างประเทศเป็นผู้ลงนาม ได้มีสารสันตอบ ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 1945 มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ ...เราเข้าใจความปรารถนาของท่านที่จะให้ประเทศไทยต่อสู้ศัตรูทางปฏิบัติการโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ เราเชื่อแน่ว่าอย่างไรก็ตาม ท่านย่อมตระหนักว่าการต่อสู้ศัตรูร่วมกันของเรานั้นต้องประสานกับยุทธศาสตร์ทั้งปวงในการต่อสู้ญี่ปุ่น และไม่เป็นผลดี

ถ้าไทยทำล้าหน้าก่อนเวลาอันสมควรและก่อนที่จะมี เหตุผลประกันว่าจะได้ชัยชนะ ถ้าลงมือปฏิบัติการอย่าง เปิดเผยมี่ได้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของผู้บัญชาการ ทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ ฉะนั้นเรา หวังว่าท่านจะใช้ความพยายามต่อไปที่จะป้องกันมิให้ เกิดขึ้นโดยการกระทำล้าหน้าก่อนถึงเวลาอันควร...”²⁸

4. คำให้สัมภาษณ์ของลอร์ด เมาท์แบตแดนท์ ต่อหนังสือพิมพ์ไทม์ ก่อนหน้าที่นายปรีดี พนมยงค์ จะไปเยือนอังกฤษตามคำเชิญของรัฐบาลนั้น เมื่อปี 2489 มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของประเทสสยาม เป็นผู้ที่มีบุคลิกทั่วไปมักจะรู้จักในนามของ หลวงประดิษฐมนูธรรม และพวกเราหลายคนที่เคยอยู่ ในกองบัญชาการซีแอค (SEAC) มักจะรู้จักท่าน ในนามรัฐซึ่งเป็นชื่อรหัสของท่าน ท่านกำลังจะมา เยือนประเทศนี้ในระยะสั้นเพื่อสนทนาไมตรี โดยเป็น แยกของรัฐบาล ข้าพเจ้าหวังว่าพวกเราคงจะถือ โอกาสนี้ให้การต้อนรับอันอบอุ่นแก่ท่าน เพราะเหตุว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นบุคคลที่มีบทบาทอันสำคัญ คนหนึ่งในสงครามภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ในระหว่าง สงคราม แนนอนที่เดียว การกล่าวขวัญถึงชื่อของ ท่านจะกระทำได้เพียงกระซิบกระซาบ และเรื่องราว ทั้งหลายเกี่ยวกับตัวท่านทั้งหมดเป็นเรื่องที่ **ลับสุดยอด** ถึงแม้ว่าขณะนี้ประชาชนอังกฤษส่วนมากก็ไม่ทราบถึง การกระทำอันกล้าหาญและเสี่ยงภัยของท่าน

“ข้าพเจ้าตระหนักดีถึงความยากลำบาก ในการที่ท่านต้องควบคุมกองกำลัง แต่ข้าพเจ้าก็ต้อง จำใส่ใจว่าการลงมือกระทำก่อนถึงเวลาอันสมควร (หมายถึงเสรีไทยจะลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นโดยเปิดเผย - ผู้เขียน) จะเกิดอันตรายอย่างใหญ่หลวง เพราะจะทำให้ ญี่ปุ่นใช้กำลังตอบโต้ และจะทำให้แผนยุทธศาสตร์ ของข้าพเจ้าที่จะเปิดฉากสงครามอย่างกว้างขวางต้อง เสียไป ความเคร่งเครียดของหลวงประดิษฐมนูธรรม และการเสี่ยงภัยที่ท่านต้องเผชิญอยู่มากกว่า 3 ปี เป็นสิ่งที่น่าสะพึงกลัว แต่ความมีวินัยของท่านเองและ

ของสาธุศิษย์ของท่าน ซึ่งเกิดจากแรงดลใจของท่าน ทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จ ท่านไม่เคยทำให้เราผิดหวัง.....ขอให้เราให้เกียรติแก่คนคนหนึ่ง ซึ่งได้ให้บริการอันใหญ่หลวงแก่สัมพันธมิตรและประเทสชาติของเขาเอง”²⁹

5. บันทึกของนายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับการประกาศสันติภาพ เมื่อ 16 สิงหาคม 2488 มีความบางตอนว่าดังนี้

“ต่อมาวันที่ 15 สิงหาคม 1945 (พ.ศ. 2488) พระจักรพรรดิญี่ปุ่นได้สั่งให้กองทัพและประชาชนญี่ปุ่นยอมจำนน (แพ้) สัมพันธมิตร ลอร์ด เมาท์แบตแดน จึงได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอังกฤษ (รัฐบาลแรงงานที่มี มร. แอทลี เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ส่งสาส์นถึงผม (ปรีดี) ด่วน แนะนำให้รับประกาศ ว่าการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่ และ ส.ร.อ. นั้น เป็นโมฆะ ตามข้อความตรงกันกับที่กระทรวงการ ต่างประเทศอังกฤษแจ้งให้อเมริกันทราบ ส.ร.อ. ได้นำความในสาส์นนั้นลงพิมพ์ในหนังสือของรัฐบาล นั้นชื่อ Foreign Relations of The United States ค.ศ. 1945 เล่ม 6 หน้า 1278 - 1279 ”³²

เอกสารหลักฐานและคำให้สัมภาษณ์ทั้งของทาง ราชการและบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นการยืนยันให้เห็นความจริงข้อหนึ่งว่า เอกราชยอม ไม่ได้มาด้วยการสวดอ้อนวอนหรือความกรุณา หากแต่จะได้มาก็ด้วยการต่อสู้ของประชาชนเท่านั้น

ในทันทีที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยอม ให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม 2488 นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งใน รัฐบาลนั้น (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง) ได้เริ่มเคลื่อนไหวจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นในวัน เดียวกันนั้นเอง

นายปรีดี พนมยงค์ ได้พูดถึงเรื่องนี้เมื่อคราวที่ ท่านไปให้การต่อศาลอาชญากรรมสงคราม เมื่อปี 2488 ในฐานะพยานจำเลย (พระสารสาสน์พลขันธ์) มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“...คือเริ่มกระทำตั้งแต่ในวันแรกที่ญี่ปุ่นเข้ามาเมืองไทยแล้ว ต่อมาได้ชักชวนเพื่อนฝูงหรือบุคคลที่สนิทสนมให้เข้าร่วมในส่วนภายในนี้เป็นจำนวนมาก และแม้แต่ในส่วนที่อยู่ในต่างประเทศก็มีบรรดาผู้ที่รู้จักหรือชอบพอกันหลายคนปฏิบัติการในต่างประเทศ มาในที่สุดเมื่อกิจการได้คลี่คลายขยายตัวออกไป หรือความเจริญในการต่อต้านได้แผ่ไพศาลมากขึ้น ทางฝ่ายอังกฤษจึงได้ให้นายฉนวนฯ มากระโดดร่มนำสาส์นสัมพันธมิตรมาถึงข้าพเจ้าหนึ่งฉบับ ในขณะที่นั้นสัมพันธมิตรได้ชี้แจงว่า เขายอมรับว่าข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าของคณะต่อต้านทั้งภายในและภายนอกประเทศ และในสาส์นฉบับเดียวกันนั้นยังได้ชี้แจงมาเช่นเดียวกันอีกว่า เขาพร้อมที่จะรับรอง ความเป็นเอกราชของประเทศไทย ”³³

นายปรีดี พนมยงค์ ได้พูดถึงเรื่องการก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นและเสรีไทยในเวลาต่อมา (พ.ศ. 2525) ว่า

“เมื่อข้าพเจ้ากลับถึงบ้านแล้ว (กลับจากประชุม ค.ร.ม. เมื่อคืนวันที่ 7 และ 8 ธันวาคม 2484-ผู้เขียน) ก็พบเพื่อนหลายคนที่มาคอยอยู่ อาทิ หลวงบรรณกรโกวิท (เป่าจักกะพาก) นายสงวน ตุลารักษ์ นายกำจัด พลังกูร นายวิจิตร ลูตตานนท์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล ม.ล. กรี เตชาติวงศ์ (หลวงเตชาติวงศ์วรวัฒน์) ฯลฯ เพื่อนที่มาพบนั้นได้ชี้แจงถึงความรู้สึกของตนเองและของราษฎรส่วนมากที่ได้ประสบพบเห็นภาพที่กองทหารญี่ปุ่นซึ่งเป็นทหารต่างด้าวได้เข้ามารุกรานประเทศไทย...

“เพื่อนที่ร่วมปรึกษาหารือขณะนั้น เห็นว่าราษฎรไทย ไม่อาจหวังพึ่งรัฐบาลว่าจะรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไทยให้สมบูรณ์อยู่ได้ คือ จะต้องยอมตามคำเรียกร้องของญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งนำประเทศชาติเข้าผูกพันกับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว

“เมื่อได้ปรึกษาหารือกันพอสมควรแล้ว ผู้ที่

มาประชุมวันนั้นได้ตกลงพลีชีพเพื่อชาติ เพื่อปกป้องเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของชาติไทย เพื่อการนั้นจึงตกลงจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ประกอบด้วยคนไทยที่รักชาติทุกชนชั้นวรรณะ ทั้งที่อยู่ในประเทศและที่อยู่ในต่างประเทศ ที่ประชุมได้มอบภาระให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าและกำหนดแผนการปฏิบัติต่อไป ”³⁴

เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าองค์การและเมื่อองค์การต่อต้านญี่ปุ่นได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ท่านจึงได้วางแผนกำหนดภารกิจให้องค์การปฏิบัติไปพร้อมกัน 2 ด้าน ทั้งด้านการทหารและด้านการเมือง คือ

“ 1 คิดสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน โดยพลังของคนไทยผู้รักชาติและร่วมกับสัมพันธมิตร ”

“ 2 ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าเจตนารมณ์แท้จริงของราษฎรไทยไม่เป็นศัตรูต่อสัมพันธมิตร ”

“ ภายหลังที่รัฐบาลชื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามและก่อตั้งสถานะสงครามต่อสัมพันธมิตรแล้ว ภารกิจขององค์การด้านนี้ก็เพิ่มขึ้นเป็นว่า “ปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามและการผ่อนหนักเป็นเบา ”

“ ถ้าต่อสู้ญี่ปุ่นทางอาวุธด้านเดียวโดยไม่ทำความเข้าใจกับสัมพันธมิตร ประเทศไทยจะถูกสัมพันธมิตรถือว่าเป็นศัตรูต่อเขา อันจะทำให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายแพ้สงครามได้ แต่ถ้าจะใช้เพียงคำพูดเจรจากับสัมพันธมิตรด้านเดียว โดยไม่มีการปฏิบัติทางอาวุธต่อญี่ปุ่นภายในประเทศไทย สัมพันธมิตรก็คงไม่ยอมให้ฝ่ายไทยใช้เพียงคำพูดแก้ปัญหที่ไทยเข้าพัวพันในสงครามนั้นได้ ”³⁵

ในที่สุดภารกิจทั้ง 2 ด้านก็สิ้นสุดลงในวันที่ 16 สิงหาคม 2488 สันติภาพกลับคืนมาพร้อมด้วยเอกราชและอธิปไตยของชาติ และก็ขอจบบทความนี้ลงด้วยประกาศสันติภาพว่าดังนี้

ประกาศสันติภาพ

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยเคยถือเอานโยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อสู่การรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏเห็นได้ชัดจากการที่ได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบเมื่อพุทธศักราช 2484 อยู่แล้วนั้น ความจำนงอันแน่วแน่ดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้วในเมื่อญี่ปุ่นได้ยาดร่าทัพเข้าในดินแดนประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 โดยได้มีการต่อสู่การรุกรานทุกแห่ง และทหาร ตำรวจ ประชาชนพลเมืองได้เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขัดขืนต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติผู้รักที่จะให้มีสันติภาพในโลกนี้ ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ดังที่สหประชาชาติส่วนมากยอมทราบอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงคราม

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน และสหภาพโซเวียต ซึ่งได้ประกาศ ณ นครปอตสדםแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ เป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีอันเคยมีมากับสหประชาชาติเมื่อก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนซึ่งญี่ปุ่นได้มอบให้ไทยครอบครอง คือรัฐกลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปะลิด เชียงตุง และเมืองพาน นั้น ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะได้ดินแดนเหล่านี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบ

ส่วนบรรดากฎหมายอื่น ๆ ไตอันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ และเครือจักรวรรดิ ก็จะได้พิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายใด ๆ จากกฎหมายเหล่านี้ก็จะได้รับชดใช้โดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างด้าวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบ และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

ประกาศ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พุทธศักราช 2488 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวี บุณยเกตุ

รัฐมนตรี ” 36

เชิงอรอด

1. ข่าวกรมโฆษณาการ 8 ธันวาคม 2484
2. หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงครามของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ภาค 1 รวบรวมโดย นายปรีดี พนมยงค์
3. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี 8 ธันวาคม 2484
4. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1681 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2484
5. จอมพล ป. พิบูลสงคราม (เล่ม 4) โดย อ. พิบูลสงคราม
6. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี อ้างแล้ว
7. ไทยรบจนสุดใจขาดดิน โดย พลตรี ชาย อุบลเดชประชารักษ์
8. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี อ้างแล้ว
9. หลักฐานสำคัญบางประการฯ อ้างแล้ว
10. คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามของ พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส รวบรวมโดย สุพจน์ ด้านตระกูล
11. คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามฯ อ้างแล้ว
12. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี รวบรวมโดย ประเสริฐ บัณฑิตสุนทร
13. คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามฯ อ้างแล้ว
14. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี อ้างแล้ว
15. คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามฯ อ้างแล้ว
16. คำฟ้องคดีอาชญากรรมสงคราม 2488 สุพจน์ ด้านตระกูล รวบรวม
17. จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างแล้ว
18. หลักฐานสำคัญบางประการฯ อ้างแล้ว
19. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย นายดิเรก ชัยนาม
20. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 4957 วันที่ 12 ธันวาคม 2484
21. ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ โดย สุพจน์ ด้านตระกูล
22. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี 10 ธันวาคม 2484
23. ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ อ้างแล้ว
24. คำให้การต่อคณะกรรมการอาชญากรรมสงครามฯ อ้างแล้ว
25. ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อ้างแล้ว
26. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ ถึง พระพิศาลสุขุมวิท
27. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ฯ อ้างแล้ว
28. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ฯ อ้างแล้ว
29. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ฯ อ้างแล้ว
30. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ฯ อ้างแล้ว
31. ศิษย์อาจารย์ : สำนักพิมพ์สันติธรรม
32. จดหมายนายปรีดี พนมยงค์ฯ อ้างแล้ว
33. นายปรีดี พนมยงค์ ให้การเป็นพยานต่อศาลอาชญากรรมสงคราม
34. อนุสรณ์ นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร (2525)
35. อนุสรณ์ นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร อ้างแล้ว
36. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี 2488 เล่ม 58.